

L 74/1999

**Lege pentru ratificarea Cartei sociale europene revizuite, adoptata la
Strasbourg la 3 mai 1996**

PARLAMENTUL ROMANIEI
CAMERA DEPUTATILOR, SENATUL

Parlamentul Romaniei adopta prezenta lege.

Art. 1. - Se ratifica Carta sociala europeana revizuita, adoptata la Strasbourg la 3 mai 1996.

Ratificarea Cartei sociale europene revizuite se face cu declaratiile prevazute la art. 2 si 3 din prezenta lege.

Art. 2. - In conformitate cu prevederile art. A paragraful 1 din partea a III-a a Cartei sociale europene revizuite, Romania accepta partea I din prezenta carta ca o declaratie care determina obiectivele a caror realizare o va urmari prin toate mijloacele utile si se considera legata prin prevederile art. 1, art. 4-9, art. 11, 12, 16, 17, 20, 21, 24, 25, 28 si 29, precum si, suplimentar, de prevederile art. 2 paragrafele 1, 2, 4-7, art. 3 paragrafele 1-3, art. 13 paragrafele 1-3, art. 15 paragrafele 1 si 2, art. 18 paragrafele 3 si 4, art. 19 paragrafele 7 si 8 si art. 27 paragraful 2.

Art. 3. - Romania declara ca accepta ca aplicarea angajamentelor juridice continute in Carta sociala europeana revizuita sa fie supusa mecanismului de control prevazut in partea a IV-a a Cartei sociale europene, adoptata la Torino la 18 octombrie 1961.

Art. 4. - Institutiile prevazute in anexa la prezenta lege vor elabora si vor supune spre aprobare autoritatilor publice competente, in termen de un an de la publicarea prezentei legi in Monitorul Oficial al Romaniei, masurile necesare in vederea transpunerii efective in practica a dispozitiilor Cartei sociale europene revizuite.

Aceasta lege a fost adoptata de Camera Deputatilor in sedinta din 19 aprilie 1999, cu respectarea prevederilor art. 74 alin. (1) din Constitutia Romaniei.

p. PRESEDINTELE CAMEREI DEPUTATILOR,
PAULA IVANESCU

Aceasta lege a fost adoptata de Senat in sedinta din 19 aprilie 1999, cu respectarea prevederilor art. 74 alin. (1) din Constitutia Romaniei.

p. PRESEDINTELE SENATULUI,
ULM SPINEANU

Bucuresti, 3 mai 1999.
N r. 74.

CARTA SOCIALA EUROPEANA REVIZUITA *)

PREAMBUL

Guvernele semnatare, membre ale Consiliului Europei, considerand ca obiectivul Consiliului Europei este de a realiza o uniune mai stransa intre membrii sai cu scopul de a proteja si promova idealurile si principiile care sunt patrimoniul lor comun si de a favoriza progresul lor economic si social, in special prin apararea si dezvoltarea drepturilor omului si libertatilor fundamentale, considerand ca prin Conventia europeana pentru protectia drepturilor omului si a libertatilor fundamentale, semnata la Roma la 4 noiembrie 1950, si prin

protocoalele la aceasta statele membre ale Consiliului Europei au convenit sa asigure populatiilor lor drepturile civile si politice si libertatile specificate in aceste instrumente,

considerand ca prin Carta sociala europeana, deschisa in vederea semnarii la Torino la 18 octombrie 1961, si prin protocoalele aditionale la aceasta statele membre ale Consiliului Europei au convenit sa asigure populatiilor lor drepturile sociale specificate in aceste instrumente pentru a ameliora nivelul lor de trai si a promova bunastarea lor sociala,

reamintind ca in cursul Conferintei ministeriale a drepturilor omului, desfasurata la Roma la 5 noiembrie 1990, a fost subliniata necesitatea, pe de o parte, de a prezerva caracterul indivizibil al tuturor drepturilor omului, fie ca sunt civile, politice, economice, sociale sau culturale, si, pe de alta parte, de a conferi Cartei sociale europene un nou impuls,

hotarate, astfel cum s-a decis pe parcursul Conferintei ministeriale desfasurate la Torino la 21 si 22 octombrie 1992, sa actualizeze si sa adapteze continutul material al cartei, pentru a tine seama in special de schimbarile sociale fundamentale intervenite dupa adoptarea sa,

recunoscand avantajul de a inscrie intr-o carta revizuita, destinata sa se substituie treptat Cartei sociale europene, drepturile garantate de carta, astfel cum au fost amendate, drepturile garantate de Protocolul aditional din 1988 si sa adauge noi drepturi,

au convenit asupra celor ce urmeaza:

PARTEA I

Partile contractante recunosc ca obiectiv al politicii lor, a carui realizare o vor urmari prin toate mijloacele utile pe plan national si international, atingerea conditiilor specifice pentru asigurarea exercitarii efective a urmatoarelor drepturi si principii:

1. orice persoana trebuie sa aiba posibilitatea de a-si castiga existenta printr-o munca liber intreprinsa
2. toti lucratorii au dreptul la conditii de munca echitabile;
3. toti lucratorii au dreptul la securitate si igiena in munca
4. toti lucratorii au dreptul la o salarizare echitabila care sa le asigure lor, precum si familiilor lor un nivel de trai satisfacator;
5. toti lucratorii si patronii au dreptul de a se asocia liber in organizatii nationale sau internationale pentru protectia intereselor lor economice si sociale
6. toti lucratorii si patronii au dreptul de a negocia colectiv;
7. copiii si tinerii au dreptul la protectie speciala impotriva pericolelor fizice si morale la care sunt expusi;
8. lucratoarele, in caz de maternitate, au dreptul la protectie speciala
9. orice persoana are dreptul la mijloace corespunzatoare de orientare profesionala, in vederea sprijinirii sale in alegerea unei profesii adecvate intereselor si aptitudinilor sale profesionale;
10. orice persoana are dreptul la mijloace corespunzatoare de formare profesionala
11. orice persoana are dreptul de a beneficia de toate masurile care ii permit sa se bucure de cea mai buna stare de sanatate pe care o poate atinge;
12. toti lucratorii si persoanele aflate in intretinerea acestora au dreptul la securitate sociala
13. orice persoana lipsita de resurse suficiente are dreptul la asistenta sociala si medicala
14. orice persoana are dreptul de a beneficia de servicii sociale calificate;
15. orice persoana handicapata are dreptul la autonomie, la integrare sociala si la participare in viata comunitatii;
16. familia, in calitate de celula fundamentala a societatii, are dreptul la o protectie sociala, juridica si economica corespunzatoare, in vederea asigurarii

deplinei sale dezvoltari;

17. copiii si adolescentii au dreptul la o protectie sociala, juridica si economica corespunzatoare;

18. cetatenii uneia dintre partile contractante au dreptul de a exercita orice activitate lucrativa pe teritoriul unei alte parti contractante, in conditii de egalitate cu cetatenii acesteia din urma, sub rezerva restrictiilor motivate de ratiuni serioase cu caracter economic sau social;

19. lucratorii migranti, cetateni ai uneia dintre partile contractante, si familiile lor au dreptul la protectie si asistenta pe teritoriul oricarei alte parti contractante;

20. lucratorii au dreptul la egalitate de sanse si de tratament in materie de angajare si de profesie, fara discriminare in functie de sex;

21. lucratorii au dreptul de a fi informati si consultati in cadrul intreprinderii;

22. lucratorii au dreptul de a participa la determinarea si ameliorarea conditiilor de munca si a mediului de munca din cadrul intreprinderii;

23. orice persoana varstnica are dreptul la protectie sociala

24. toti lucratorii au dreptul la protectie in caz de concediere;

25. toti lucratorii au dreptul la protectia propriilor creante in caz de insolvabilitate a patronului lor;

26. toti lucratorii au dreptul la demnitate in munca

27. toate persoanele cu responsabilitati familiale, care sunt angajate sau doresc sa se angajeze in munca, au dreptul sa o faca fara a fi supuse discriminarilor si, pe cat posibil, fara sa existe un conflict intre responsabilitatile lor profesionale si familiale;

28. reprezentantii lucratorilor din intreprindere au dreptul la protectie impotriva actelor susceptibile sa le produca prejudicii si trebuie sa li se acorde facilitati corespunzatoare pentru a-si indeplini atributiile;

29. toti lucratorii au dreptul de a fi informati si consultati in procedurile de concediere colectiva

30. orice persoana are dreptul la protectie impotriva saraciei si excluderii sociale;

31. orice persoana are dreptul la locuinta.

PARTEA a II-a

Partile se angajeaza sa se considere legate, conform dispozitiilor partii a III-a, de obligatiile ce rezulta din articolele si paragrafele urmatoare:

ARTICOLUL 1 Dreptul la munca

In vederea exercitarii efective a dreptului la munca, partile se angajeaza:

1. sa recunoasca drept unul dintre principalele obiective si responsabilitati realizarea si mentinerea celui mai ridicat si stabil nivel posibil de ocupare a fortei de munca, in vederea realizarii unei ocupari depline;

2. sa protejeze de o maniera eficienta dreptul lucratorului de a-si castiga existenta printr-o munca liber intreprinsa

3. sa stabileasca sau sa mentina servicii gratuite de angajare pentru toti lucratorii;

4. sa asigure sau sa favorizeze o orientare, formare si readaptare profesionala corespunzatoare.

ARTICOLUL 2 Dreptul la conditii de munca echitabile

In vederea asigurarii exercitarii efective a dreptului la conditii de munca echitabile, partile se angajeaza:

1. sa fixeze o durata rezonabila a muncii zilnice si saptamanale, saptamana de lucru trebuind sa fie redusa treptat, in masura in care o permit cresterea productivitatii si ceilalti factori relevanti;
2. sa prevada zile de sarbatoare platite;
3. sa asigure acordarea unui concediu anual platit de minimum 4 saptamani;
4. sa elimine riscurile inerente ocupatiilor periculoase sau insalubre si, atunci cand aceste riscuri nu au putut ,fi inca eliminate sau suficient reduse, sa asigure lucratorilor angajati in astfel de ocupatii fie o reducere a duratei muncii, fie concedii suplimentare platite;
5. sa asigure un repaus suplimentar care sa coincida, in masura in care este posibil, cu ziua saptamanii recunoscuta ca zi de repaus prin traditia sau obiceiurile tarii ori ale regiunii;
6. sa asigure ca lucratorii sa fie informati in scris, cat mai curand posibil si in nici un caz mai tarziu de doua luni dupa angajare, despre aspectele esentiale ale contractului de munca
7. sa asigure ca lucratorii care desfasoara o munca de noapte sa beneficieze de masuri care tin seama de natura speciala a acestei munci.

ARTICOLUL 3

Dreptul la securitate si la igiena in munca

In vederea asigurarii exercitarii efective a dreptului la securitate si la igiena in munca, partile se angajeaza, in consultare cu organizatiile patronilor si lucratorilor:

1. sa defineasca, sa puna in practica si sa reexamineze periodic o politica nationala coerenta in materie de securitate, de sanatate a lucratorilor si de mediu de munca. Aceasta politica va avea drept obiect primordial ameliorarea securitatii si igienei profesionale si prevenirea accidentelor si lezarii sanatatii, care rezulta din munca, sunt legate de munca sau survin in cursul muncii, in special prin reducerea la minimum a cauzelor riscurilor inerente mediului de munca
2. sa emita regulamente de securitate si igiena
3. sa asigure punerea in practica a masurilor de control al aplicarii acestor regulamente;
4. sa promoveze instituirea progresiva a serviciilor de sanatate in munca pentru toti lucratorii, cu functii eminamente preventive si de consiliere.

ARTICOLUL 4

Dreptul la o salarizare echitabila

In vederea asigurarii exercitarii efective a dreptului la o salarizare echitabila, partile se angajeaza:

1. sa recunoasca dreptul lucratorilor la o salarizare suficienta, care sa le asigure acestora, precum si familiilor lor un nivel de trai decent;
2. sa recunoasca dreptul lucratorilor la o rata majorata a salarizarii pentru orele suplimentare de munca, cu exceptia unor cazuri speciale;
3. sa recunoasca dreptul lucratorilor si al lucratoarelor la salarizare egala pentru munca de valoare egala
4. sa recunoasca dreptul tuturor lucratorilor la o perioada de preaviz, in vazul incetarii angajarii;
5. sa nu autorizeze retinerile din salarii decat in conditiile si in limitele prescrise de legislatia sau de reglementarea nationala ori fixate prin conventii colective sau prin sentinte de arbitraj.

Exercitarea acestor drepturi trebuie sa fie asigurata fie prin intermediul conventiilor colective incheiate in mod liber, fie prin metodele legale de fixare a salariilor, fie prin orice alta modalitate adecvata conditiilor nationale.

ARTICOLUL 5

Dreptul sindical

În vederea garantării sau promovării libertății lucrătorilor și a patronilor de a constitui organizații locale, naționale sau internaționale pentru protecția intereselor lor economice și sociale și de a adera la aceste organizații, părțile se angajează ca legislația națională să nu aducă atingere și să nu fie aplicată de o manieră care să aducă atingere acestei libertăți. Măsura în care garanțiile prevăzute în prezentul articol se vor aplica politiei va fi determinată prin legislația sau prin reglementarea națională. Principiul aplicării acestor garanții membrilor forțelor armate și măsura în care ele se vor aplica acestei categorii de persoane sunt, de asemenea, determinate prin legislația sau prin reglementarea națională.

ARTICOLUL 6

Dreptul de negociere colectivă

În vederea asigurării exercitării efective a dreptului de negociere colectivă, părțile se angajează:

1. să favorizeze consultarea paritară între lucrători și patroni;
2. să promoveze, atunci când este necesar și util, instituirea procedurilor de negociere voluntară între patroni sau organizațiile patronale, pe de o parte, și organizațiile lucrătorilor, pe de altă parte, în vederea reglementării condițiilor de angajare prin intermediul convențiilor colective;
3. să favorizeze instituirea și utilizarea procedurilor adecvate de conciliere și arbitraj voluntar pentru reglementarea conflictelor de muncă și recunosc:
4. dreptul lucrătorilor și al patronilor la acțiuni colective, în caz de conflict de interese, inclusiv dreptul la greva, sub rezerva obligațiilor care ar putea rezulta din convențiile colective în vigoare.

ARTICOLUL 7

Dreptul copiilor și al tinerilor la protecție

În vederea asigurării exercitării efective a dreptului copiilor și al tinerilor la protecție, părțile se angajează:

1. să fixeze la 15 ani vârsta minimă de angajare, fiind totuși admise derogări pentru copiii angajați în munci ușoare, determinate, care nu riscă să aducă atingere sănătății, moralității sau educației acestora;
2. să fixeze (a 18 ani vârsta minimă de angajare pentru anumite ocupații determinate, considerate periculoase sau insalubre;
3. să interzică angajarea copiilor, care sunt încă supuși instrucției obligatorii, în munci care îi privează de beneficiul deplin al acestei instrucții;
4. să limiteze durata muncii lucrătorilor sub 18 ani, pentru ca aceasta să corespundă exigențelor dezvoltării lor și, mai ales, nevoilor lor de formare profesională
5. să recunoască dreptul tinerilor lucrători și ucenici la o salarizare echitabilă sau la o alocație corespunzătoare;
6. să prevadă ca orele pe care tinerii le consacră formării profesionale pe durata timpului normal de muncă, cu consimțământul patronului, să fie considerate ca fiind incluse în ziua de muncă
7. să fixeze la cel puțin 4 săptămâni durata concediilor anuale platite ale lucrătorilor sub 18 ani;
8. să interzică angajarea lucrătorilor sub 18 ani în munci de noapte, cu excepția

anumitor locuri de munca determinate prin legislatia sau prin reglementarea nationala

9. sa prevada ca lucratorii sub 18 ani, angajati in locuri de munca determinate prin legislatia sau prin reglementarea nationala, sa fie supusi unui control medical periodic;

10. sa asigure o protectie speciala impotriva riscurilor fizice si morale la care copiii si tinerii sunt expusi si, in special, impotriva riscurilor care rezulta, intr-o maniera directa sau indirecta, din munca lor.

ARTICOLUL 8

Dreptul lucratoarelor la protectia maternitatii

In vederea asigurarii exercitarii efective a dreptului lucratoarelor la protectia maternitatii, partile se angajeaza:

1. sa asigure lucratoarelor, inainte si dupa nastere, un repaus cu o durata totala de cel putin 14 saptamani, fie prin concediu platit, fie prin prestatii adecvate de securitate sociala sau prin prestatii din fonduri publice;

2. sa considere ilegal ca un patron sa anunte concedierea unei femei in perioada cuprinsa intre momentul in care aceasta a notificat starea sa de graviditate si incheierea concediului sau de maternitate sau la o astfel de data incat termenul de preaviz sa expire in cursul acestei perioade;

3. sa asigure mamelor care isi alapteaza copiii pauze suficiente in acest scop;

4. sa reglementeze munca de noapte a femeilor insarcinate, a femeilor care au nascut recent sau a celor care isi alapteaza copiii;

5. sa interzica angajarea, in munci subterane in mine si in orice alte munci cu caracter periculos, insalubru sau penibil, a femeilor insarcinate, a femeilor care au nascut recent sau a celor care isi alapteaza copiii si sa ia masuri corespunzatoare pentru protejarea drepturilor acestor femei in materie de angajare.

ARTICOLUL 9

Dreptul la orientare profesionala

In vederea asigurarii exercitarii efective a dreptului la orientare profesionala, partile se angajeaza sa asigure sau sa promoveze, in functie de necesitati, un serviciu care va sprijini toate persoanele, inclusiv cele handicapate, sa rezolve problemele referitoare la alegerea unei profesii sau la avansarea profesionala, tinand seama de caracteristicile individului si de legatura dintre acestea si posibilitatile pietei muncii; acest sprijin trebuie sa fie asigurat gratuit atat tinerilor, inclusiv copiilor de varsta scolara, cat si adultilor.

ARTICOLUL 10

Dreptul la formare profesionala

In vederea exercitarii efective a dreptului la formare profesionala, partile se angajeaza:

1. sa asigure sau sa favorizeze, in functie de necesitati, formarea tehnica si profesionala a tuturor persoanelor, inclusiv a celor handicapate, in consultare cu organizatiile profesionale ale lucratorilor si patronilor, si sa acorde mijloacele care sa permita accesul la invatamantul tehnic superior si la invatamantul universitar numai in conformitate cu criteriul aptitudinii individuale;

2. sa asigure sau sa favorizeze un sistem de ucenicie si alte sisteme de formare a tinerilor la locurile de munca

3. sa asigure sau sa favorizeze, in functie de necesitati:

a) masuri corespunzatoare si usor accesibile, in vederea formarii lucratorilor

adulti;

b) masuri speciale in vederea recalificarii profesionale a lucratorilor adulti, necesare ca urmare a evolutiei tehnice sau a unei noi orientari a pietei muncii;

4. sa asigure sau sa favorizeze, in functie de necesitati, masuri speciale de recalificare si de reintegrare a somerilor de lunga durata

5. sa incurajeze deplina utilizare a mijloacelor prevazute prin masuri corespunzatoare, cum ar fi:

a) reducerea sau desfiintarea tuturor taxelor si cheltuielilor;

b) acordarea unei asistente financiare in cazurile adecvate;

c) includerea in programul normal de lucru a timpului consacrat cursurilor suplimentare de formare, urmate de un lucrator pe durata angajarii, la cererea patronului sau;

d) garantarea, printr-un control corespunzator, in consultare cu organizatiile profesionale ale lucratorilor si patronilor, a eficientei sistemului de ucenicie si a oricarui alt sistem de formare pentru tinerii lucratori si, la modul general, a unei protectii adecvate a tinerilor lucratori.

ARTICOLUL 11

Dreptul la protectia sanatatii

In vederea exercitarii efective a dreptului la protectia sanatatii, partile se angajeaza sa ia fie direct, fie in cooperare cu organizatiile publice si private masuri corespunzatoare, care vizeaza, in special:

1. sa elimine, in masura in care este posibil, cauzele unei sanatatii deficitare;

2. sa prevada servicii de consultare si de educare in ceea ce priveste ameliorarea sanatatii si dezvoltarea simtului responsabilitatii individuale in materie de sanatate;

3. sa previna, in masura in care este posibil, bolile epidemice, endemice si alte boli, precum si, accidente.

ARTICOLUL 12

Dreptul la securitate sociala

In vederea exercitarii efective a dreptului la securitate sociala, partile se angajeaza:

1. sa stabileasca sau sa mentina un regim de securitate sociala

2. sa mentina regimul de securitate sociala la un nivel satisfactor cel putin egal cu cel necesar pentru ratificarea Codului european de securitate sociala 3. sa depuna eforturi pentru a aduce treptat regimul de securitate sociala la un nivel mai ridicat;

4. sa ia masuri, prin incheierea de acorduri bilaterale sau multilaterale corespunzatoare sau prin alte mijloace si sub rezerva conditiilor stipulate in aceste acorduri, pentru a asigura:

a) egalitatea de tratament intre cetatenii fiecarei parti si cetatenii celorlalte parti, in ceea ce priveste drepturile de securitate sociala, inclusiv pastrarea avantajelor acordate de legislatiile de securitate sociala, indiferent de deplasarile pe care persoanele protejate le-ar putea efectua intre teritoriile partilor;

b) acordarea, mentinerea si restabilirea drepturilor de securitate sociala prin mijloace precum totalizarea perioadelor de asigurare sau de angajare, indeplinite conform legislatiei fiecareia dintre parti.

ARTICOLUL 13

Dreptul la asistenta sociala si medicala

In vederea exercitarii efective a dreptului la asistenta sociala si medicala, partile se angajeaza:

1. sa vegheze ca orice persoana care nu dispune de resurse suficiente si care nu este in masura sa si le procure prin propriile mijloace sau sa le primeasca dintr-o alta sursa, in special prin prestatii rezultate dintr-un regim de securitate sociala, sa poata beneficia de o asistenta corespunzatoare si, in caz de boala, de ingrijirile impuse de starea sa;
2. sa vegheze ca persoanele care beneficiaza de o astfel de asistenta sa nu sufere, din acest motiv, o reducere a drepturilor lor politice sau sociale;
3. sa prevada ca fiecare sa poata obtine, prin servicii competente cu caracter public sau privat, orice sfat si orice ajutor personal, necesare pentru a preveni, a indeparta sau a atenua starea de nevoie de ordin personal si de ordin familial;
4. sa aplice dispozitiile paragrafelor 1-3 ale prezentului articol, in conditii de egalitate cu proprii cetateni, cetatenilor celorlalte parti care se afla in mod legal pe teritoriul acestora, in conformitate cu obligatiile pe care partile si le asuma in virtutea Conventiei europene de asistenta sociala si medicala, semnata la Paris la 11 decembrie 1953.

ARTICOLUL 14

Dreptul de a beneficia de servicii sociale

In vederea exercitarii efective a dreptului de a beneficia de servicii sociale, partile se angajeaza:

1. sa incurajeze sau sa organizeze serviciile care utilizeaza metode specifice serviciului social si care contribuie la bunastarea si la dezvoltarea indivizilor si a grupurilor in cadrul comunitatii, precum si la adaptarea lor la mediul social;
2. sa incurajeze participarea indivizilor si a organizatiilor benevole sau a altor organizatii la crearea sau la mentinerea acestor servicii.

ARTICOLUL 15

Dreptul persoanelor handicapate la autonomie, la integrare sociala si la participare in viata comunitatii

In vederea garantarii exercitarii efective de catre persoanele handicapate, indiferent de varsta, de natura si de originea handicapului lor, a dreptului la autonomie, la integrare sociala si la participare in viata comunitatii, partile se angajeaza, in special:

1. sa ia masurile necesare pentru a furniza persoanelor handicapate o orientare, o educatie si o formare profesionala in cadrul schemelor generale ori de cate ori este posibil sau, daca nu este posibil, prin intermediul institutiei specializate, publice sau private;
2. sa favorizeze accesul la angajare al acestor persoane, prin orice masura susceptibila sa incurajeze patronii sa angajeze si sa mentina in activitate persoane handicapate in mediul obisnuit de munca si sa adapteze conditiile de munca la nevoile acestor persoane sau, atunci cand din cauza handicapului acest lucru nu este posibil, prin organizarea sau crearea de locuri de munca protejate, in functie de gradul de invaliditate. Aceste masuri pot justifica, daca este cazul, recurgerea la servicii specializate si de insotire;
3. sa favorizeze deplina lor integrare si participare la viata sociala, in special prin masuri, inclusiv ajutoare tehnice, care vizeaza depasirea dificultatilor lor de comunicare si de mobilitate si care sa le permita accesul la mijloacele de transport, la locuinta, la activitati culturale si la petrecerea timpului liber.

ARTICOLUL 16

Dreptul familiei la protectie sociala, juridica si economica

In vederea realizarii conditiilor de viata indispensabile dezvoltarii familiei, celula fundamentala a societatii, partile se angajeaza sa promoveze protectia economica, juridica si sociala a vietii de familie, in special prin intermediul prestatilor sociale si familiale, al dispozitiilor fiscale, al incurajarii constructiilor de locuinte adaptate nevoilor familiale, al ajutoarelor pentru tinerele familii sau prin orice alte masuri corespunzatoare.

ARTICOLUL 17

Dreptul copiilor si al adolescentilor la protectie sociala, juridica si economica

In vederea asigurarii exercitarii efective a dreptului copiilor si al adolescentilor de a creste intr-un mediu favorabil dezvoltarii personalitatii lor si a aptitudinilor lor fizice si mentale, partile se angajeaza sa ia fie direct, fie in cooperare cu organizatiile publice sau private toate masurile necesare si corespunzatoare, care:

1. a) sa asigure copiilor si adolescentilor, tinand seama de drepturile si de obligatiile parintilor, ingrijirile, asistenta, educatia si pregatirea de care au nevoie, in special prin crearea sau mentinerea unor institutii ori servicii adecvate si suficiente in acest scop;
- b) sa protejeze copii si adolescentii impotriva neglijentei, violentei sau exploatarei;
- c) sa asigure o protectie si un ajutor special din partea statului pentru copilul sau adolescentul privat temporar ori definitiv de sprijinul familiei;
2. sa asigure copiilor si adolescentilor invatamant primar si secundar gratuit, precum si sa favorizeze regularitatea frecventei scolare.

ARTICOLUL 18

Dreptul la exercitarea unei activitati lucrative pe teritoriul celorlalte parti

In vederea exercitarii efective a dreptului la exercitarea unei activitati lucrative pe teritoriul oricarei alte parti, partile se angajeaza:

1. sa aplice intr-un spirit liberal regulamentele existente;
2. sa simplifice formalitatile in vigoare si sa reduca sau sa desfiinteze taxele consulare si alte taxe platibile de catre lucratorii straini sau de catre patronii lor;
3. sa flexibilizeze, in mod individual sau colectiv, reglementarile care guverneaza angajarea lucratorilor straini; si recunosc;
4. dreptul de iesire al cetatenilor lor care doresc sa exercite o activitate lucrativa pe teritoriul celorlalte parti.

ARTICOLUL 19

Dreptul lucratorilor migranti si al familiilor lor la protectie si asistenta

In vederea asigurarii exercitarii efective a dreptului lucratorilor migranti si al familiilor lor la protectie si asistenta pe teritoriul oricarei alte parti, partile se angajeaza:

1. sa mentina sau sa se asigure ca exista servicii gratuite corespunzatoare care sa ii sprijine pe acesti lucratori si, in special, sa le furnizeze informatii exacte si sa ia toate masurile utile, pe care le permit legislatia si reglementarile nationale, impotriva oricarei propagande inselatoare privind emigrarea si imigrarea;
2. sa adopte, in limitele jurisdicției lor, masuri corespunzatoare pentru a facilita

plecarea, transportul si primirea acestor lucratori si familiilor lor si pentru a le asigura, in limitele jurisdicției lor, in timpul calatoriei, serviciile sanitare si medicale necesare, precum si conditii bune de igiena

3. sa promoveze colaborarea, dupa caz, dintre serviciile sociale, publice sau private, din tarile de emigrare si de imigrare;

4. sa garanteze lucratorilor care se gasesc in mod legal pe teritoriul lor, in masura in care aceste chestiuni sunt reglementate de legislatie sau de alte prevederi ori sunt supuse controlului autoritatilor administrative, un tratament nu mai putin favorabil decat cel acordat cetatenilor lor in ceea ce priveste urmatoarele aspecte:

a) salarizarea si alte conditii de angajare si de munca

b) afilierea la organizatii sindicale si beneficiul avantajelor oferite de conventiile colective;

c) locuinta;

5. sa asigure lucratorilor care se gasesc in mod legal pe teritoriul lor un tratament nu mai putin favorabil decat cel acordat cetatenilor lor in ceea ce priveste impozitele, taxele si contributiile aferente muncii, incasate de la lucratori;

6. sa faciliteze, pe cat posibil, reintregirea familiei lucratorului migrant, autorizat sa se stabileasca pe teritoriul sau;

7. sa asigure lucratorilor care se gasesc in mod legal pe teritoriul lor un tratament nu mai putin favorabil decat cel acordat cetatenilor lor pentru actiunile in justitie referitoare la chestiunile mentionate in prezentul articol;

8. sa garanteze lucratorilor care locuiesc in mod legal pe teritoriul lor ca nu vor putea fi expulzati decat daca ameninta securitatea statului sau contravin ordinii publice sau bunelor moravuri;

9. sa permita, in cadrul limitelor fixate de legislatie, transferul tuturor castigurilor si al economiilor lucratorilor migranti, pe care acestia doresc sa le transfere;

10. sa extinda protectia si asistenta prevazute de prezentul articol asupra lucratorilor migranti care lucreaza pe cont propriu, daca masurile respective sunt aplicabile acestei categorii;

11. sa favorizeze si sa faciliteze invatarea limbii nationale a statului de primire sau, daca sunt mai multe limbi, a uneia dintre ele, de catre lucratorii migranti si membrii familiilor lor;

12. sa favorizeze si sa faciliteze, in masura in care este posibil, invatarea limbii materne a lucratorului migrant de catre copiii acestuia.

ARTICOLUL 20

Dreptul la egalitate de sanse si de tratament in materie de angajare si profesie, fara discriminare in functie de sex

In vederea exercitarii efective a dreptului la egalitate de sanse si de tratament in materie de angajare si de profesie, fara discriminare in functie de sex, partile se angajeaza sa recunoasca acest drept si sa ia masurile adecvate pentru, a asigura si a promova aplicarea sa in urmatoarele domenii:

a) accesul la angajare, protectia. impotriva concedierii si reintegrarea profesionala

b) orientarea si formarea profesionala, recalificarea si readaptarea profesionala

c) conditiile de angajare si de munca, inclusiv salarizarea;

d) evolutia carierei, inclusiv promovarea.

ARTICOLUL 21

Dreptul la informare si la consultare

In vederea asigurarii exercitarii efective a dreptului lucratorilor la informare si la consultare in cadrul intreprinderii, partile se angajeaza sa ia sau sa promoveze masuri care sa permita lucratorilor sau reprezentantilor acestora, in conformitate

cu legislatia si practica nationale:

- a) sa fie informati periodic sau la momentul oportun si de o maniera clara despre situatia economica si financiara a intreprinderii in care sunt incadrati, fiind inteles ca divulgarea anumitor informatii care pot prejudicia intreprinderea va putea fi refuzata sau ca se va putea solicita ca acestea sa fie confidentiale; si
- b) sa fie consultati in timp util asupra deciziilor propuse care sunt susceptibile sa afecteze substantial interesele lucratorilor si, in special, asupra celor care ar putea avea consecinte importante in privinta angajarii in intreprindere.

ARTICOLUL 22

Dreptul de a lua parte la determinarea si ameliorarea conditiilor de munca si a mediului de munca

In vederea asigurarii exercitarii efective a dreptului lucratorilor de a lua parte la determinarea si ameliorarea conditiilor de munca si a mediului de munca in intreprindere, partile se angajeaza sa ia sau sa promoveze masuri care sa permita lucratorilor sau reprezentantilor acestora, in conformitate cu legislatia si practica nationale, sa contribuie:

- a) la determinarea si ameliorarea conditiilor de munca, de organizare a muncii si a mediului de munca
- b) la protectia sanatatii si a securitatii in cadrul intreprinderii;
- c) la organizarea serviciilor si facilitatilor sociale si socioculturale ale intreprinderii;
- d) la controlul respectarii reglementarilor in acest domeniu.

ARTICOLUL 23

Dreptul persoanelor varstnice la protectia sociala

In vederea exercitarii efective a dreptului persoanelor varstnice la protectie sociala, partile se angajeaza sa ia sau sa promoveze fie direct, fie in cooperare cu organizatiile publice sau private masuri adecvate, destinate, in special:

- sa permita persoanelor varstnice sa ramana membri deplini ai societatii cat mai mult timp posibil, prin intermediul:

a) unor resurse suficiente care sa le permita sa duca o existenta decenta si sa participe activ la viata publica, sociala si culturala

b) difuzarii informatiilor privind serviciile si facilitatile disponibile pentru persoanele varstnice si posibilitatile lor de a recurge la acestea;

- sa permita persoanelor varstnice sa aleaga liber propriul stil de viata si sa duca o existenta independenta in mediul lor obisnuit atata timp cat doresc si cat acest lucru este posibil, prin:

a) punerea la dispozitie a unor locuinte corespunzatoare nevoilor acestora si starii lor de sanatate sau sprijin adecvat in vederea amenajarii locuintei;

b) ingrijirea sanatatii si servicii pe care starea acestora le impune;

- sa garanteze persoanelor varstnice care traiesc in institutii o asistenta corespunzatoare in privinta vietii private si participarea la determinarea conditiilor de viata in institutie.

ARTICOLUL 24

Dreptul la protectie in caz de concediere

In vederea asigurarii exercitarii efective a dreptului la protectie in caz de concediere, partile se angajeaza sa recunoasca:

- a) dreptul lucratorilor de a nu fi concediati fara un motiv intemeiat, legat de aptitudinea sau de conduita acestora ori de cerintele de functionare a

intreprinderii, a institutiei sau a serviciului;
b) dreptul lucratorilor concediati fara motiv intemeiat la o indemnizatie adecvata sau la o alta reparatie corespunzatoare.
In acest scop, partile se angajeaza sa asigure ca un lucrator care considera ca a facut obiectul unei masuri de concediere fara un motiv intemeiat sa aiba drept de apel impotriva acestei masuri in fata unui organ impartial.

ARTICOLUL 25

Dreptul lucratorilor la protectia propriilor creante in caz de insolvabilitate a patronului acestora

In vederea asigurarii exercitarii efective a dreptului lucratorilor la protectia propriilor creante in caz de insolvabilitate a patronului lor, partile se angajeaza sa prevada garantarea creantelor lucratorilor, care rezulta din contracte de munca sau din raporturi de munca, de catre o institutie de garantie sau prin orice alta forma efectiva de protectie.

ARTICOLUL 26

Dreptul la demnitate in munca

In vederea asigurarii exercitarii efective a dreptului tuturor lucratorilor la protectia demnitatii lor in munca, partile se angajeaza, in consultare cu organizatiile patronilor si lucratorilor:

1. sa promoveze sensibilizarea, informarea si prevenirea in materie de hartuire sexuala la locul de munca sau in legatura cu munca si sa ia orice masura adecvata pentru protejarea lucratorilor impotriva unor astfel de comportamente;
2. sa promoveze sensibilizarea, informarea si prevenirea in materie de acte condamnabile sau explicit ostile si ofensatoare, dirijate in mod repetat impotriva oricarui salariat la locul de munca sau in legatura cu munca, si sa ia orice masura adecvata pentru protejarea lucratorilor impotriva unor astfel de comportamente.

ARTICOLUL 27

Dreptul lucratorilor cu responsabilitati familiale la egalitate de sanse si de tratament

In vederea asigurarii exercitarii efective a dreptului la egalitate de sanse si de tratament intre lucratorii celor doua sexe cu responsabilitati familiale si intre acesti lucratori si ceilalti lucratori, partile se angajeaza:

1. sa ia masuri adecvate:
 - a) pentru a permite lucratorilor cu responsabilitati familiale sa intre si sa ramana in viata activa sau sa revina la aceasta dupa o absenta datorata acestor responsabilitati, inclusiv masuri in domeniul orientarii si formarii profesionale;
 - b) pentru a tine seama de nevoile acestora in ceea ce priveste conditiile de angajare si de securitate sociala
 - c) pentru dezvoltarea sau promovarea serviciilor publice ori private, in special a serviciilor prescolare de zi si a altor modalitati de ingrijire;
2. sa prevada posibilitatea pentru fiecare parinte, in cursul unei perioade dupa concediul de maternitate, de a obtine un concediu parental pentru ingrijirea copilului, ale carui durata si conditii vor fi fixate prin legislatia nationala, conventiile colective sau practica nationala
3. sa asigure ca responsabilitatile familiale sa nu poata constitui, ca atare un motiv intemeiat de concediere.

ARTICOLUL 28

Dreptul reprezentantilor lucratorilor la protectie in intreprindere si facilitatile acordate acestora

In scopul asigurarii exercitarii efective a dreptului reprezentantilor lucratorilor de a-si indeplini functiile de reprezentanti, partile se angajeaza sa asigure ca, in intreprindere:

- a) acestia sa beneficieze de o protectie efectiva impotriva actelor care ar putea sa le aduca un prejudiciu, inclusiv impotriva concedierii, si care ar fi motivate de calitatea sau de activitatile acestora ca reprezentanti ai lucratorilor din intreprindere;
- b) acestia sa beneficieze de facilitati adecvate care sa le permita sa isi indeplineasca rapid si eficient propriile atributii, tinand seama de sistemul de relatii profesionale care prevaleaza in tara, precum si de necesitatile, de importanta si de posibilitatile intreprinderii respective.

ARTICOLUL 29

Dreptul la informare si la consultare in procedurile de concediere colectiva

In scopul asigurarii exercitarii efective a dreptului reprezentantilor lucratorilor de a fi informati si consultati in cazul concedierilor colective, partile se angajeaza sa asigure ca patronii sa informeze si sa consulte reprezentantii lucratorilor in timp util, inaintea acestor concedieri colective, asupra posibilitatilor de a evita concedierile colective sau de a limita numarul si de a atenua consecintele acestora, recurgand, de exemplu, la masuri sociale insotitoare care vizeaza, in special, ajutorul pentru redistribuirea sau recalificarea lucratorilor respectivi.

ARTICOLUL 30

Dreptul la protectie impotriva saraciei si excluderii sociale

In scopul asigurarii exercitarii efective a dreptului la protectie impotriva saraciei si excluderii sociale, partile se angajeaza:

- a) sa ia masuri in cadrul unei abordari globale si coordonate pentru promovarea accesului efectiv in special la angajare, locuinta, formare, invatamant, cultura, asistenta sociala si medicala al persoanelor care se gasesc sau care risca sa se gaseasca intr-o situatie de excludere sociala sau de saracie si al familiei acestora;
- b) daca este necesar, sa reexamineze aceste masuri in vederea adaptarii lor.

ARTICOLUL 31

Dreptul la locuinta

In vederea asigurarii exercitarii efective a dreptului la locuinta, partile se angajeaza sa ia masuri destinate:

- 1. sa favorizeze accesul la locuinta la un nivel adecvat;
- 2. sa previna si sa atenueze lipsa locuintelor, in vederea eliminarii progresive a acestei situatii;
- 3. sa faca accesibil costul locuintei pentru persoanele care nu dispun de resurse suficiente.

PARTEA a III-a

ARTICOLUL A
Angajamente

1. Sub rezerva dispozitiilor art. B de mai jos, fiecare parte contractanta se angajeaza:
 - a) sa considere partea I din prezenta carta ca o declaratie determinand obiectivele a caror realizare o va urmari prin toate mijloacele utile, conform paragrafului introductiv din partea respectiva
 - b) sa se considere legata de cel putin 6 din urmatoarele 9 articole ale partii a I I-a a cartei: art. 1, 5, 6, 7, 12, 13, 16, 19 si 20
 - c) sa se considere legata de un numar suplimentar de articole sau de paragrafe numerotate ale partii a II-a a cartei